

F 304 ("Katariinan kamari ")
KAIVAUSKERTOMUS JA INVENTOINTI

Pekka Räsänen, kesä 1968

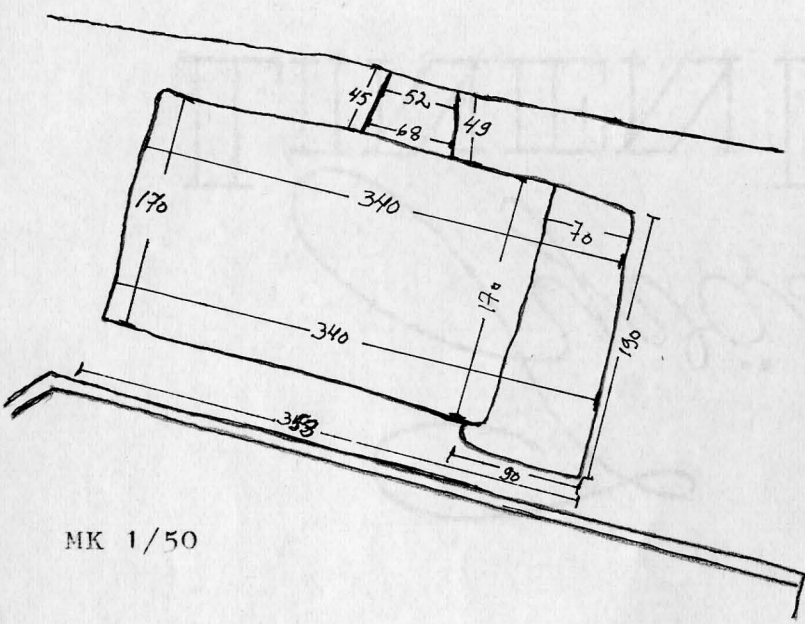
pit. sign: 23.5/14
23.6/30
23.8/112

Huoneterila F 304 sijaitsee päälinnan läntisen kehämuurin eteläsi-
vulla. Huoneen lattia on tasolla +87.87.

Alkutilanne ennen kaivauksia:

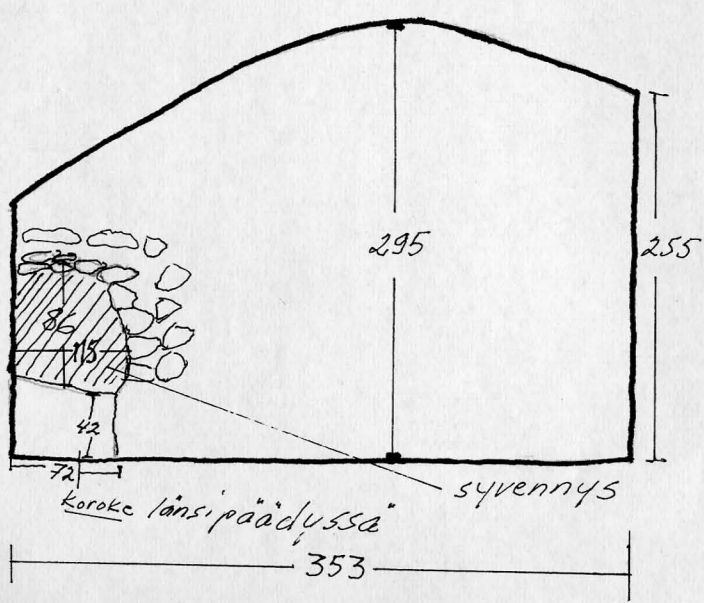
Huoneen korkeus on 290cm, leveys 170cm ja pituus(itä - länsi - suun-
ta) 350cm. Huoneen katossa on liuskakivistä tehty holvaus. Huoneessa
oli vain yksi ikkuna, joka oli eteläseinän keskivaiheilla.

POHJA:

Huoneen länsipäässä on
n. 40-50cm korkea, 70-90cm
leveä ja 70-90cm
pitkä kivistä
ladottu koroke. kts. piirros.

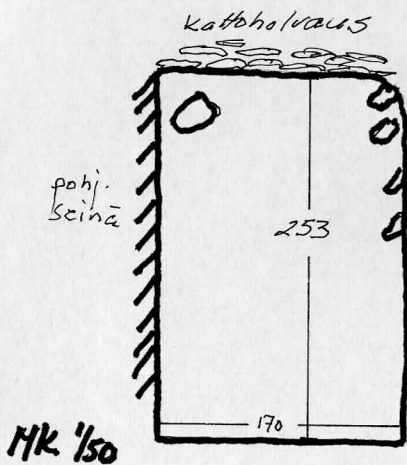
POHJOISSEINÄN PROFIILI:

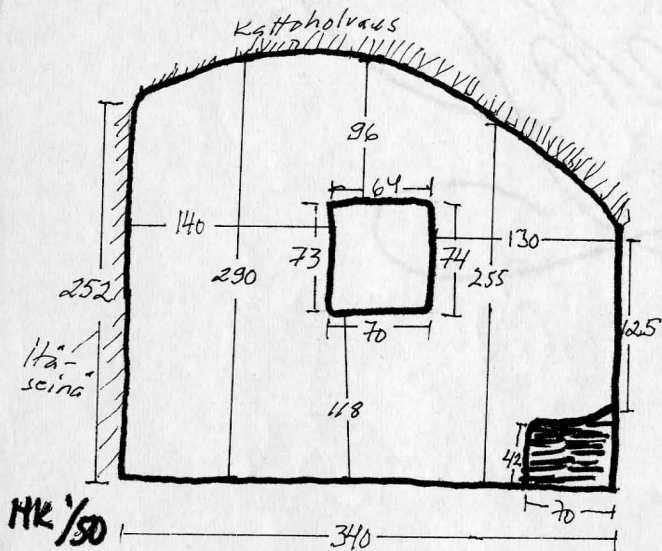
Pohjoisseinän länsipäässä
on 86cm leveä, 85cm korkea
ja 20-30cm syvä seinäsyvennys.
kts. piirros ja valokuva.

koroke länsipäädysssä

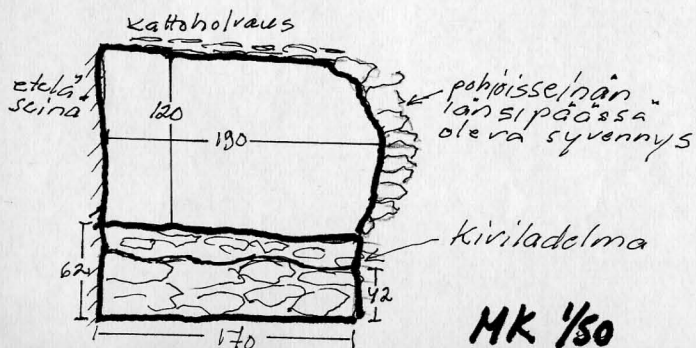
syvennys

ITÄSEINÄN PROFIILI:

Itäseinä oli muutamia piirroksessa näkyviä pinnasta kohoavia kiviä lukuunottamatta tasainen, laastilla saumattu muuripinta. Piirroksessa näkyvät kivet kohosivat tasaisesta pinnasta n. 5-17cm.

ETELÄSEINÄN PROFIILI:

Huoneen eteläseinällä sijaitsee ainoa ikkuna-aukko. Ikkunassa on ollut kaksi kalteria. Aukon sekä katossa että pohjassa on tätä osoittavat kalterien upotuskuopat.

LÄNSISEINÄN PROFIILI:

Kts. valokuva

F 309:een ei johtanut sisäänkäyntiä lainkaan. Kuten mainittu, huoneessa oli yksi eteläseinällä sijaitseva ikkuna-aukko. Huonetilan varhaisemmista korjauksista ja tutkimuksista on erittäin niukasti tietoja. Aspelin ei ole tutkinut tätä huonetta lainkaan, koska se on "maasta pääsemättömissä", kuten hän mainitsee tutkimuksessaan. Aspelin arveli huonetta olleen käytetty vankikoppina. ~~Ennen~~ ~~huoneesta~~ ~~tehtävästi~~ ~~jätetty~~ ~~korjauksista~~ ~~maasta~~ ~~1940-1942~~ ~~vuosien~~ ~~betonilaastin~~ ~~käyttö~~ ~~huoneen~~ ~~itäseinän~~ ~~pinnassa~~ ~~sekä~~ ~~kattoholvaus~~ ~~viittaavat~~ ~~Maconin~~ ~~aikaiseen~~ ~~korjaustyöhön.~~ ^{HUOM. Ks. LIITE 5. MACONIN TÖISTÄ.} 30.5. alkaneen kaivauksen ja tutkimuksen tarkoitus oli selvittää päälinnan läntisen kehämuurin sisäisen käytävän probleema sekä sisäänkäynnin etsiminen F 309:een.

Ensimmäinen työvaihe oli rakennustelineiden rakentaminen F 309:n ikkuna-aukolle. Huone valokuvattiin ennen kaivauksien alkamista ja kaivauksien edistyessä. Purkausjätteet, kivet, laasti ja täytemaa kuljetettiin F 309:sta rakennettuja telineitä pitkin Vesiportin bastionin etelänpuoleiselle muurinharjalle, josta ne kaadettiin järveen muurin viereen.

Mahdollisen oviaukon pieliä alettiin etsiä huoneen länsiseinästä. Tältä seinältä ei kuitenkaan löydetty pieliä. Kts. valokuva

Tämän jälkeen alettiin kaivaa pohjoisseinän länsipäästä, jossa oli jo ennestään n. 20-30cm:n syvennys. Syvennyksen korkeus oli 85 cm ja leveys länsiseinästä lähtien 86cm. Kts. piirrosprofiili ja valokuva syvennyksestä. Yhden epätasaisen kivikerran takaa paljastui tasainen muuripinta, ^{E-SIIVEN ETELÄ SEINÄ} ~~joka on ilmeisesti ollut vanhaa kehämuuria.~~ Tämän ja huoneen pohjoisseinän välissä oli n. 5cm leveä rakonen ilman tartuntalaastia. Syvennyksen ympäriltä ei löytynyt pieliä eikä sen yläosasta holvausta. Ilmeisesti syvennys on ollut huoneen komerona.

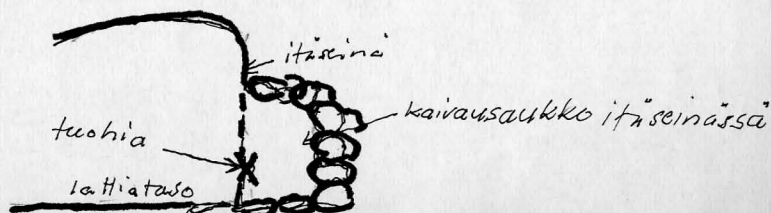
Koska nämä kaivaukset eivät tuoneet esille huoneen mahdollista ovea ja siihen johtanutta käytävää otettiin seuraavaksi kaivauskohteeksi huoneen itäseinä. Tällä kaivauksella oli tarkoitus selvittää, onko F 309 ollut yhteydessä Berikintornin keskuskierreportaisiin, jossa oli jo etsitty käytävän pieliä F 309:n suuntaan siten, että käytävän lattiatasona pidettiin tasolla +88.98 ollutta tasaista kivi-pintaa. (kts. Berikintornin keskuskierreportaiden yhteydessä suoritetun kaivauksen kertomus).

ITÄSEINÄN KAIVAUS aloitettiin huoneen lattiapinnan korkeudelta seinän keskivaiheilta. Pieliä ei löytynyt ja kaivausaukkoa laajennettiin jatkuvasti. Muurin pinta oli erittäin kovaa. Se oli saumattu betoni-laastilla. Pintakerroksen jälkeen muuttui muuraustapa ja laasti. Laasti muuttui hauraaksi kalkkilaastiksi ja muuraus selväksi täytemuuraukseksi. Täytemuuraus oli koostumukseltaan kivenlohkareita, tiilenpalasia, laastilohkareita ja suoranaista täytemaata, joka oli yhdessä kalkkilaastin kanssa erittäin pölisevää.

Oletetun käytävänsuun eteläpuoleista pieltä ei löytynyt lainkaan. (Eteläpuoleista pieltä ei löytynyt myöskään Eerikintornin keskuskierreportaiden kaivauksessa). Selitys eteläpuoleisen pielen puuttumiseen lienee johtunut siitä, että Eerikintorni sortuessaan on vioittanut tätä muuriinosa ja painanut käytävän kasaan, jolloin on ilmeisesti katsottu parhaaksi muurata käytävä umpeen vahvistamaan ulkomuuria. Eerikintornin keskuskierreportaissa onkin näkyvissä selvä murinkallistuma sisäänpäin kierreportaille. Ajoitettaessa tätä umpeenmuurausta on lähtökohdaksi otettava Eerikintornin sortuminen Isonvihan aikana sekä siitä johtuneet uudelleenjärjestelyt.

Axel Löwenin suunnitelmissa rajoituttiin rajalinnoitusten korjauksissa vain välttämättömimpään. Olavinlinnan kohdalla ovat kaiketi välttämättömimmät korjaukset olleet Pohjoispatterilla sekä uudelleen järjestely hävinneen Eerikintornin ympäristössä. Nyt oli Eerikintornin takana oleva kehämuuri jäänyt suojaamattomaksi. Eerikintornin keskuskierreportaat ovat jääneet ilmeisesti heikkoon kuntoon ja kenties myös tarpeettomiksi. Tästä päätellen voitaneen ko. täytemuuraus sekä Eerikintornin keskuskierreportaiden tukkiminen ajoittaa hattujen aikaiseen korjaustyöhön, joka tapahtui 1720- luvun lopulta vuoteen 1731. Päälinnan läntisen kehämuurin suojaamatonta asemaa korosti tänä aikana varmasti myös Pikkuportin bastionin ja nyk. Kurttiin V:n puuttuminen etuvarustuksena. Nämä rakennettiin vasta 1750- luvulla.

Puheena olleen umpeenmuurauksen ajoituksesta palaan takaisin käytäväkaivauksen edistymiseen. Aukkoa laajennettiin huoneen pohjoisseinään asti, jolloin havaittiin, että pohjoisseinä jatkuu tasaisena muuripintana. Pohjoisseinän ja itäseinän muurin välissä oli n. 2-5cm:n kerros tartuntalaastia sekä jokunen tuohenpalanen n. 20cm huoneen lattiataso yläpuolella pohjois- ja itäseinän välisessä nurkassa muurin sisällä. Kts. piirros:

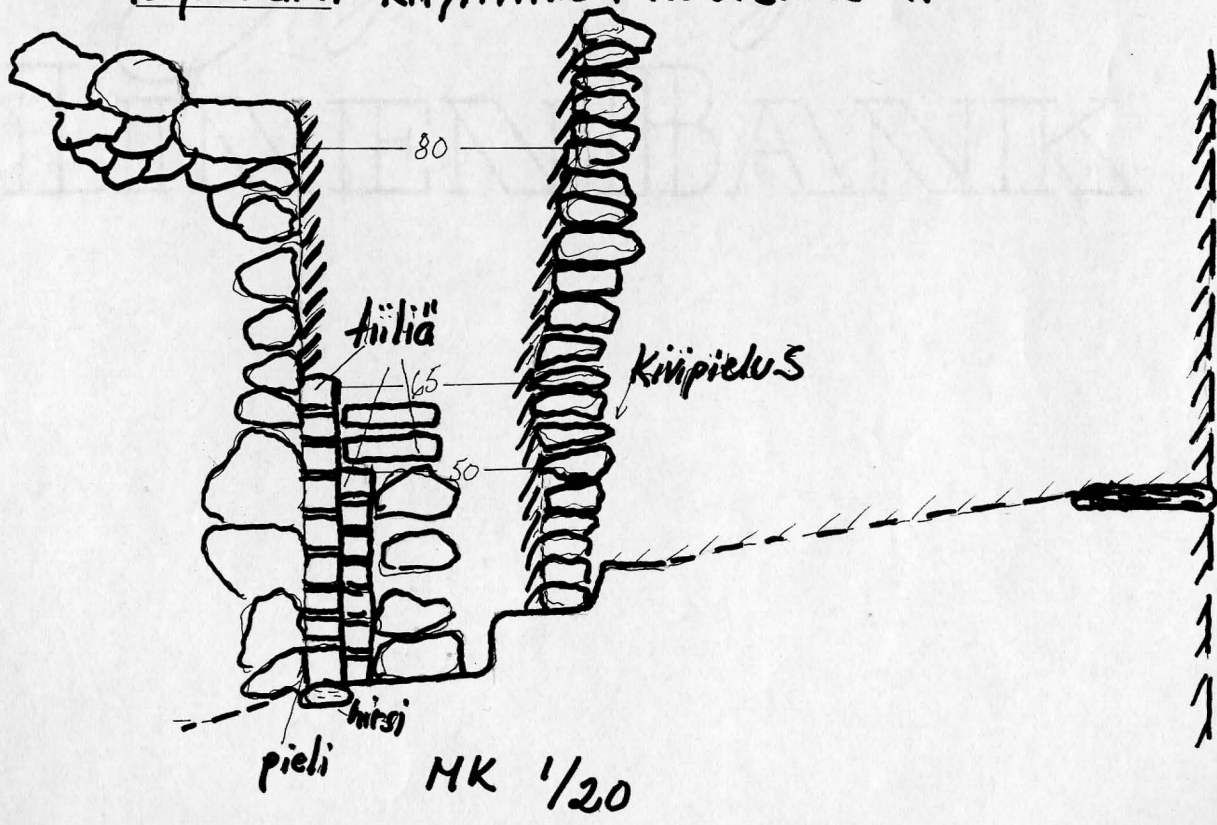

Kun muuria oli purettu n. 80cm itäseinän eteläpäästä mitattuna tuli esiin tiilimuurausta. Tiilien mitat olivat 30+13+8. Tiilejä oli säilynyt kolmessa kerroksessa siten, että alimmassa varvassa oli 11 tiiltä, toisessa 11 tiiltä ja kolmannessa 5tiiltä. Kahden alimman varvin tiilet olivat säilyneet kokonaisina, mutta ylimmässä säilyneessä varvissa tiilet olivat pahoin särkyneitä. Päällimmäisten tiilien yläpinnassa oli vielä laastia, jossa oli tiilen painaumiä näkyvissä. Kaikesta päättäen tämä tiilimuuraus on ollut korkeampi mutta on särkynyt. Tiilet olivat melko hauraita ikäänkuin ne olisivat olleet tekemisissä kovan kuumuuden kanssa. Tiilimuuraus saattaa olla vanhaa takanpohjaa. Kts. valokuva. x) TAKKA OLI YHTEYDESSÄ EERIKINTÄNNIN TALAN HORMIIN

Tiilimuuraus suojattiin odottamaan tarkempia tutkimuksia (hormin etsiminen) ja käytävän kaivamista jatkettiin korottamalla kaivauksen käytävää n. 250cm:n korkeuteen. Kaivauksen edistyessä tuettiin käytävää joka suunnalta. Kivet olivat erittäin heikosti kiinni toisisaan, koska muurauksessa ei oltu käytetty laastia kaikin paikoin.

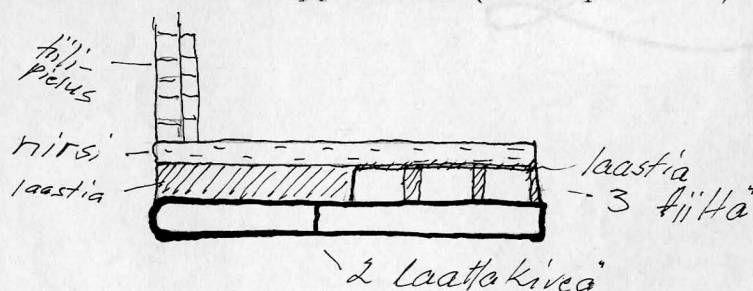
N. 70cm:n päässä itä- ja pohjoisseinän saumakohtasta mitattuna alkoi pohjoisseinä kaartua koilliseen. Jatkettaessa kaivauksista n. 100:n cm:n leveydeltä pohjoisseinän tasaista muuripintaa seuraten tuli esille varsin mielenkiintoinen kaivauksen kohde. N. 100cm siitä kohdasta pohjoisseinää, josta se alkaa kaartua koilliseen loppui pohjoisseinä kivimuuraus laskien ja alkoi tiilimuuraus. Kts. piirros:

Pohjoisseinä = Käytävässä Luotelsseinä

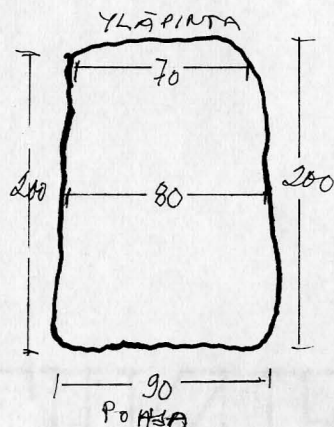
Ensimmäinen tiilikerta kohoaa 10cm tasaisesta muuripinnasta ja toinen tiilikerta kohoaa 19cm. Tiilet on muurattu päällekkäin siten, että tiilen kanta on käytävään päin. Tiilimuuraus muodostaa selvän pielen (kts. piirros). N. 80cm:n päässä koilliseen löytyi toinen pieli, joka on ladottu liuskakivistä. On mahdollista, että tästä on lähtenyt ovi Kuninkaansalin eteläpäässä olevaan komeroon. Tiili- pielus olisi tällöin lounaispieli ja liuskakivistä ladottu pieli koillispieli. Kuninkaansalin eteläpäässä olevassa komerossa ei voitu kuitenkaan erottaa pieliä tahi umpeenmuurausta vastaavalla kohdalla. Tämä mahdollinen oviaukko jätettiin toistaiseksi purkamatta ja tutkimatta.

Mainitun mahdollisen umpeenmuuratun oviaukon lounaispielen kohdalla löytyi +88.25 tasolta kynnyshirsi, joka kulkee luode-kaakko-suunnassa. Kynnyshirren löytäminen oli erittäin mielenkiintoinen, sillä se oli ensimmäinen merkki siitä, että F 304:sta on todella kulkenut käytävä Eerikintornin keskuskierreportaille. Kynnyshirsi oli varsin hyvin säilynyt. Käsiteltäessä hirsi murenee ohueksi lahopölyksi. Hirsi on 100cm pitkä, 17cm leveä ja 6cm korkea. Hirsi oli asetettu tasaisen laastipinnan päälle. Laastin alla oli kolme tiiltä, joiden mitat 13x8x?. Tiilien ja laastin alla oli vielä 7cm korkeita laattakiviä kaksi kappaletta. (kts. piirros).

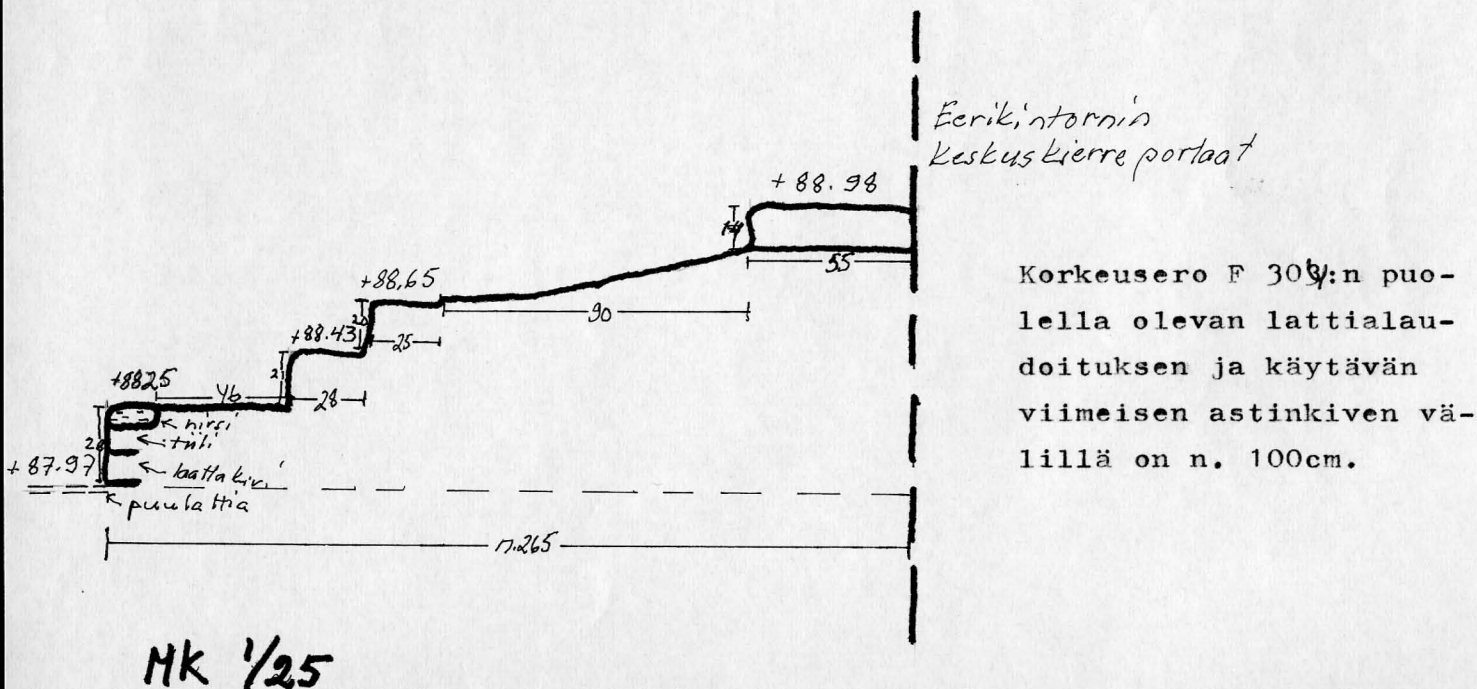

Kynnyshirrestä Eerikintornin keskuskierreportaille päin edelleen kaivettaessa tuli esille jäännöksiä entisistä askelmista. Nämä vahvistivat käsitystä, että käytävä todella on ollut olemassa. Heti kynnyshirrestä jatkui samalla tasolla kuin kynnyshirsi (+88.25) tasainen laastipinta, jonka etenemä on 46cm. Tämän jälkeen seurasi askelma, jonka korkeus on 21cm ja etenemä 28cm. Seuraavan askelman korkeus on 20cm ja etenemä 25cm. Edellinen askelma on tasolla +88.43 ja jälkimmäinen tasolla +88.65. Tämän jälkeen käytävä nousi edelleen loivasti n. 90cm:n matkalla. Tämä n. 90cm pitkä käytävänosa oli epätasaista kivi- ja laastilouhikkoa. Astimia ei tältä väliltä löytynyt.

8.6. puhkaistiin lopullisesti käytäväyhteys F 309:sta Eerikintornin keskuskierreportaisiin. Käytävän aukkoa laajennettiin niin paljon, että sen suuaukon mitat Eerikintornin keskuskierreportaiden puoleisessa päässä ovat seuraavat: kts. piirros.

Edellämainitun n. 90cm pitkän kivi- ja laastilouhikon jatkona löytyi käytävän viimeinen astinkivi ennen käytävän yhtymistä Eerikintornin keskuskierreportaisiin. Kivi on 55cm pitkä lounas-koillinen-suunnassa, 14cm korkea ja 35 cm leveä luode-kaakko-suunnassa. Kivi on tasolla +88.98. Ko. askelma on sama, mitä pidettiin käytävän pohjana lähdeittäessä kaivamaan samaa käytävää Eerikintornin keskuskierreportailta käsin. Kts. piirros. Käytävän koko pituus F 309:sta Eerikintornin keskuskierreportaille oli 430cm ja leveys on ilmeisesti ollut kynnyshiirestä päättäen vähän yli 100cm.

LATTIATUTKIMUS

Kynnyshirrestä huoneeseen päin löytyi tasolta +87.97 lattialaudoitusta. Laudat olivat asetetut luode-kaakko-suuntaan kuten kynnyshirsikin. Lautojen luoteen puoleinen pää oli käytävän luoteisseinässä kiinni ja kaakon puoleinen pää ulottui edellämainittuun takanpohjan tiiliin saakka. Lautojen pituus oli 130cm. Laudat olivat erittäin hyvin näkyvissä joskin olivat täysin lahoneita. Käsitellessä ne murenivat lahöpölyksi. Varsinaisen huonetilan lattia oli länsiseinän puolella tasolla +87.80 ja huoneen keskellä +87.87. Lattia oli länsiseinän puolella melko tasaista laastipintaa, jonka pinnassa oli kauttaaltaan havaittavissa hienoa lahöpölyä. Ilmeisesti huoneen lattia on ollut laudoitettu. Tähän viittaa myös se havainto, että huoneen lattia oli muilta osin varsin epätasaista kiviladellmaa, ilmeisesti siitä on laastipinta rikkoutunut. *S. MACONI KAIVOI KIVILATTIAN ESILLE.*

Kauttaaltaan huoneen lattialla oli 10-20cm paksu pölymäinen sekamaa, jonka seassa oli rakennusjätteitä: puunpalasia(uusia), nauvoja. Lattiatutkimuksen yhteydessä kaivettu maa seulottiin, mutta ainoa löytö oli vanha nappi sotilastakista.

Kaivausten ja lattiatutkimuksen jälkeen huone ja siitä johtava käytävä Eerikintornin keskuskierreportaille puhdistettiin valokuvausta ja jatkotutkimuksia varten.

LAASTINÄYTTEET F 309:n YHTEYDESSÄ SUORITETUISTA KAIVAUKSISTA

Kaikki laastinäytteet on otettu sellaisista kohdin, jossa ne parhaiten kuvastavat ko. muuripinnan laastia. Näytteitä on sekä muurin pinnasta että pintaa syvemmältä. Tässä yhteydessä mainittakoon, että F 309:ssä on jonkunverran paikattu muuripintaa betonilaastilla. Tämä on ilmeisesti tehty Maconin aikaisessa korjauksessa vv. 1919-26. Kaikki laastinäytteet on säilytetty. Allaa lyhyt analysointi laastinäytteistä.

1. Eteläseinä

Kalkkilaastia, joka on väriltään harmaata. Laasti on erittäin kovaa. Kalkkia käytetty varsin niukasti. Laasti on melko ohut-
keista. Raekivien mittoja: 7mmx5mmx2mm, 2mmx2mmx1mm. Laastin koostumus: kalkki, ~~savi~~, hiekka ja hiesu.

2. Kattoholvin laasti

Kalkkilaastia. Joukossa on siellä täällä betonilaastin paikkausjälkiä, ohut kerros. Laasti on erittäin kovaa ja rakeista. Raekivien mittoja: 0,6mm x 0,4mm x 0,2mm, pienimmät n. 1mm kanttiinsa. Laastissa oli joitakin kalkkimöykkyjä, jotka eivät olleet hyvin sotkeutuneet muuhun laastiainekseen. Laastin koostumus: kalkki, ~~savi~~, ohut-rakeinen hiekka ~~ja hiesu, sementti~~.

3. Länsiseinä

Kalkkilaastia. Kalkkia käytetty runsaammin kuin edellisissä laasteissa. Toinen eroavuus on se, että laasti on erittäin haurasta. Raekivet ovat myös jonkunverran isompia, mittoja: 0,9mm x 0,5mm x 0,7mm, 1,3mm x 0,5mm x 0,7mm. Laastin väri on vaalean harmaa. Laastin koostumus: kalkki, hiekka ja hiesu.

4. Lattialaasti huoneen länsipäässä

Kalkkilaastia, väriltään tummanharmaata, hieman ruskehtavaa. Laasti on melko kovaa. Siinä ei ilmeisesti ole käytetty savea eikä hiesua lainkaan. Laastin seassa on hiiltä. Laastin raekivien mittoja: 10mmx

0,5mm x 0,5mm, 0,5mm x 0,3mm x 0,2mm. Lattialaasti eroaa selvästi edellisistä sekä väriltään että kokoonpanoltaan. Laastin koostumus: kalkki, ilmeisesti seulottu hiekka sekä hiiltä.

5. Pohjoisseinä

Kalkkilaastia, väriltään tummahkon harmaata. Laasti on varsin hienorakeista. Raekivien mittoja: 0,4mm x 0,3mm x 0,1mm, 0,3mm x 0,3mm x 0,1mm, 0,2mm x 0,2mm x 0,1mm. Laastin koostumus: kalkki, ~~savi~~, hiekka ja mahdollisesti hiesu.

6. Pohjoisseinän länsipäässä olevan syvennyksen takaa esiintullut tasainen muuripinta

Kalkkilaastia. Laastissa isoja kivirakeita, mittoja: 50mm x 40mm x 0,7mm, 55mm x 30mm x 18mm, 10mm x 0,5mm x 0,5mm. Raekivet ovat erittäin paljon rapautuneita. Käsiteltäessä ne murenevat hienoksi kellertäväksi rapautumistuotteeksi. Kalkkia on laastissa käytetty melko runsaasti. Laastin koostumus: kalkki, hiekka, hiesu ja isot kivirakeet.

7. Itäseinän pinta

Kalkkilaastia, väriltään vaalean harmaata. Laasti on erittäin kovaa. Laastissa on käytetty runsaasti kalkkia. Laastin seassa on myös sementtiä. Ilmeisesti kyseessä on melko nuorta kalkkisementttilaastia. Laastin kivirakeiden mittoja: 0,7mm x 0,5mm x 0,2mm, 0,5mm x 0,2mm x 0,1mm. Laastin koostumus: kalkki, sementti, hiekka.

8. F 309:n ja Erikintornin keskuskierreportaiden välisen käytävän umpeenmuurauksen laasti

Kalkkilaastia, väriltään vaalean harmaata. Kalkki on paikoin huonosti sotkettu muuhun laastiainekseen. Laastin seassa ohuita puunlastun hiutaleita. Nämä ovat ilmeisesti peräisin muurausta varten asetetuista rakennustelineiden kannatinparruista, joita olikin esillä kaksi kappaletta aukaistun käytävän kaakon puoleisessa muurissa ulottuen läpi nykyisen ulkomuurin.

Laastin kivirakeiden mittoja: 22mm x 0,9mm x 0,3mm, 0,8mm x 0,4mm x 0,2mm, 0,5mm x 0,2mm x 0,1mm. Laastin koostumus: kalkki, hiekka.

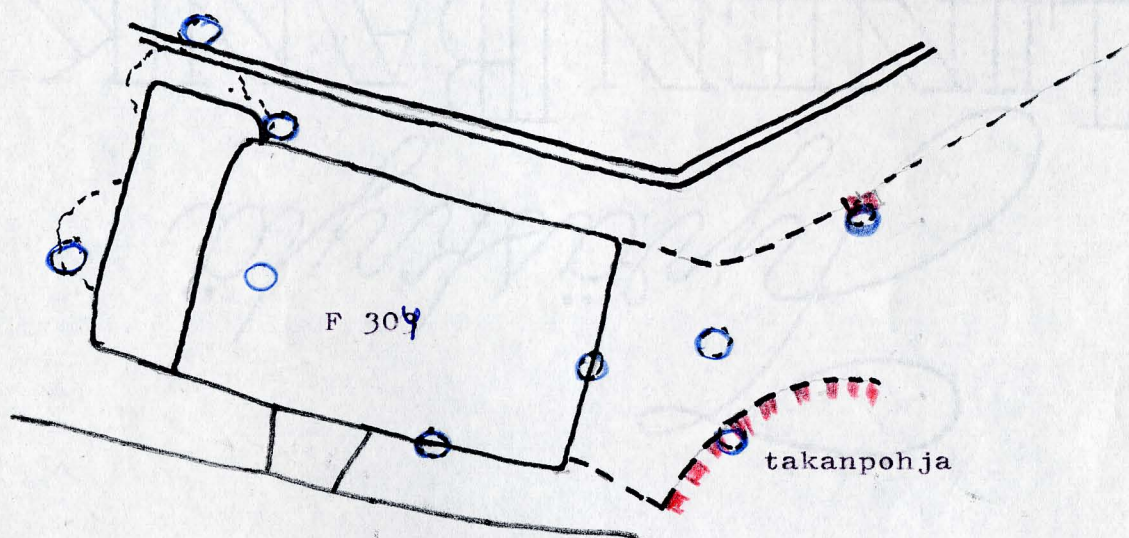
9. Takanpohjan tiilimuurauksen laasti

Kalkkilaastia, väriltään vaalean harmaata. Laasti on melko karkearakeista ja kovaa. Kivirakeiden mittoja: 0,6mm x 0,2mm x 0,1mm, 0,3mm x 0,2mm x 0,1mm, 0,2mm x 0,2mm x 0,1mm. Tiilien välissä olleen laastikerroksen paksuus 19mm. Laastin koostumus: kalkki, hiekka ja hiesu.

10 Kaivetun käytävän luoteisseinässä olevan tiilipielen laasti

Kalkkilaastia, väriltään tumman harmaata, hieman ruskehtavaa. Laasti on melko kovaa ja hienorakeista. Kivirakeet mitaltaan n. 1mm kanttiinsa. Laastissa on käytetty aavistuksen verran hiiltä. Laastin koostumus: kalkki, hiekka, hiili.

YHTEENVETO LAASTIANALYYSEISTÄ

Laastinäytteet on otettu sinisellä rengastetuista kohdin sekä katosta.

Karkea laastianalyysi osoitti, että ko. muurauksissa on käytetty kuutta erilaista laastia.

1. Etelä- ja pohjoisseinän laasti vaikuttavat samanlaisilta
2. Kattoholvauksessa ja itäseinän pinnassa näyttää kummassakin käytetyn kalkkisementttilaastia
3. Lattian ja kaivetun käytävän luoteisseinässä olevan tiilipielen laasti ovat ilmeisesti samanlaista
4. Pohjoisseinän länsipäässä olleen syvennyksen takaa esiintulleessa tasaisessa muurissa sekä huoneen länsiseinässä näyttää käytetyn samaa laastia

5. Esiinkaivetun käytävän laasti on ilmeisesti omaa luokkaansa
6. Takapohjan tiilien välistä otettu laasti eroaa myös omaksi ryhmäksi jaoteltaessa näitä laasteja. Se on ilmeisesti tehty kestävämpään kovaa kuumuutta.

ТИИВИ ВУИИК

Laastin otettiin

TUTKIMUS F 309:sta KAIVAUSTULOKSIA HYVÄSIKÄYTTÄEN

Pyrittäessä selvittämään F309:n asemaa, tarkoitusta ja siihen liittyvien muuri- ja seinien ajoitusta, on lähdettävä rekonstruoimaan linnan rakentamisen alkuvaiheita.

F309 sijaitsee päälinnassa, läntisen kehämuurin eteläisellä siivellä. Kuten useista lähteistä käy ilmi, on linnan rakentamisen ensimmäisiin vaiheisiin kuulunut tornien (Kello-, Kirkko- ja Eerikintornit) ja niiden välisten kehämuurien rakentaminen. Näiden suojassa on voitu rakentaa sisäpuolelle tarpeelliset huonetilat. F 309 on aivan ilmeisesti kuulunut tähän ensimmäiseen keskiaikaiseen rakennusvaiheeseen. F 309:n lattia on tasolla +87,87. On myös aivan ilmeistä, että huonetila F 309 ei ole ollut samanlainen kuin se oli ennen kaivauksiin ryhtymistä kesällä 1968. Huoneen asema on ilmeisesti vaihdellut eri aikakausina. Alkuaan se on ollut turvallisessa asemassa Eerikin tornin suojassa, mutta Eerikin tornin sorruttua isonvihan aikana on sen asema muuttunut.

Huonetilaa voisi ajatella käytetyn joko asumiseen tai puolustuskäyttöä varten rakennettuna tilana. Tässäkin mielessä F 309:n asema ja tarkoitus on ilmeisesti vaihdellut eri aikakausina.

Tämän tutkimuksen kirjoitusvaiheessa on näihin ongelmiin vielä sangen rajoitetusti tutkimukseen tarvittavaa materiaalia. Ainoat tietolähteet supistuvat F 309:n yhteydessä suoritettuihin kaivauksiin ja niissä esille tulleet seikkoihin. Tämä tutkimus kokonaan laajuudessaan vaatisi suorittamaan lisäkaivauksia läntisessä kehämuurissa. F 309:n yhteydessä suoritetuista kaivauksista on tehty kaivauskertomus, josta tässä yhteydessä riittäneenainoastaan tuoda esille sellaiset kaivaus tulokset, jotka voivat auttaa tutkimusta.

Huoneen itäseinä ei ole liittessä etelä - eikä pohjois seinään.

Kaivaus osoitti, että itäseinä ei ^{ollut} vanhaa muuria, vaan ilmeisesti täytemuurausta 1720-luvun lopulta vuoteen 1731 suoritettun linnan korjauksen ^{ajalta} (kts. kaivauskertomus s.4). Kuten kaivauskertomuksessa on pyritty osoittamaan, on tämä muuraukseen liittynyt Eerikin tornin sortumisen aiheuttamiin uudelleenjärjestelyihin.

Takanpohja on yksi todistus siitä, että huonetila on ollut alkuaan pitempi. Takka on ollut yhteydessä Eerikin tornin pohjalla olleeseen takan ^{osaan} kanssa.

Lattialaudoitukset ja kynnyshirsi ovat myös todisteita siitä,

että huonetila on alkuaan ollut pitempi. Tämä sekä esiintulleet jäännökset askelkivistä todistavat, että huonetilasta on ollut käytäväyhteys Eerikin tornin keskuskierreportaisiin (kts kaivauskertomus).

Pohjoisseinään kaikesta päättäen (vrt. laastinäyte mm.) vanhaa kehämuuria. Pohjoisseinää länsipäässä olleen syvennyksen takaa esiintullut tasainen muuripinta on myös ilmeisesti vanhaa muuria, mutta se ei ole kehämuuria, vaan liittyy kehämuurin suojassa tehtyihin rakennusohjelmiin (linnantupa, kuninkaansali). Tämäkin muuripinta voitaneen kuitenkin ajoittaa ns. ensimmäiseen rakennusvaiheeseen, joka on saatettu loppuun ennen 1490-luvulla käytyjä sotia Venäjää vastaan. F 309:n pohjoisseinän ja mainitun tasaisen muuripinnan välissä oli n. 5cm rako ilman varsinaista tartuntalaastia. Välissä oli vain pölymaata ja tiilen paloja. Mainittakoon myös, että F 309:n pohjoisseinä on samalla Kuninkaansalin eteläpäässä olevan pienen komeron eteläseinä. Tämän komeron seinät ovat muuratut F 309:n pohjoisseinää vasten siten, että ne eivät ole liitteessä.

Eteläseinää ei kaivettu, siitä otettiin ainoastaan laastinäyte. Eteläseinä on myös vanhaa kehämuuria. Eteläseinällä olevan ikkuna-aukon yläpuolella säilynyt varsin tasainen laastipinta muurauksessa viitanee siihen, että huoneen seinät ovat olleet slammatut. Muilta seinäpinnoilta ei kuitenkaan voida löytää samanlaisia merkkejä slammauksesta.

Länsiseinästä etsittiin ovenpieliä mahdolliseen kehämuurin sisäiseen käytävään. Tällaisen käytävän olemassa oloa ei kuitenkaan pystytty toteamaan. Länsiseinä on liitteessä eteläseinän kanssa. Huoneen länsiseinässä oleva kiviladelma on liitteessä sekä etelä- että pohjoisseinään.

Huone on ollut Eerikin tornin ollessa eheä varsin turvatussa paikassa. Huoneessa on ollut lämmitysmahdollisuus. Huoneessa on ollut myös seinäkomero ja länsipäässä oleva kiviladelma olisi voinut olla sänkynä tai penkinä. Tällaisenaan huonetila on myös saattanut olla eräänlaisena vartiötupana. Vankikoppi teoria kuten Aspelin ilman tutkimuksia arvelee, ei läene oikea. Huonetilalla on ollut varsin keskeinen sijainti Eerikin tornin ja Kuninkaansalin välissä. F 309:sta Eerikin tornin keskuskierreportaille johtaneen käytävän luoteisseinästä on ilmeisesti mennyt ovi Kuninkaansalin eteläpäässä olevaan komeroon. Tätä teoriaa vahvistaneet kaivauksessa löytyneet ovenpielet, jotka ovat vielä kuitenkin jääneet tarkempaa tutkimusta vaille, koska lisä kaivausten on pelätty heikentävän muuria liikaa.

Eteläseinällä on huoneen ainoa ikkuna. Ikkuna ei kokonsa eikä muotonsa puolesta sovi keskiaikaistenkaan pienten tykkien käyttöön. Ikkunassa on ollut kaksi kalteria. Tämä saattaisi viitata juuri vankihuoneeseen, mutta kaikesta päätellen (kalterikuopat ikkunan pohjassa ja yläosassa) kalterit ovat asennetut ikkunaan vasta silloin kun huone on poistettu käytöstä, eli 1700- luvun alkupuoliskolla.

Huoneen lattiasta voidaan kaivaustulosten perusteella mainita siinä olleen kiveyksen päällä siellä täällä laastia tasoittamassa kiveystä sekä ei laudoitus. Laidoituksesta ~~ei~~ lattialla ollut säilynyt jälkiä, koska Maconin aikana 1925 kaivettiin tämä kivilattia esille. Kaivetun käytävän eli aikaisemman pitemmän huonetilan itäpäästä löytyi lautapermannon fragmentteja varsin hyvin säilyneenä, koska se oli umpeenmuurauksen sisässä. Kaivauksen yhteydessä löydetyt tuohet viittanevat siihen, että huoneen seinillä on käytetty tuolta lämpöeristeenä.

Vrt. F 30~~B~~ ja Upseerivankila B 102 F 30~~B~~:n kanssa

F 30~~B~~ on siis kehämuurin sisäinen huonetila linnan rakennusvaiheen alkuaikojilta. Se on ollut käytössä linnan rakennusvaiheen alkua ajoilta Eerikintornin sortumiseen saakka ja on ollut lämmitetty asuinhuone. Etsiäksemme vertailukohtia ja lisäaineistoa tutkimukselle lienee syytä mainita huonetilat F 30~~B~~ ja Upseerivankila B 102. F 30~~B~~:n yhteydessä suoritettut kaivaukset eivät osoittaneet, että läntisen kehämuurin sisässä olisi kulkenut käytävää tällä tasolla. (F 30~~B~~:n lattia oli tasolla +91.04).

Upseerivankila muistuttaa monessakin suhteessa F 30~~B~~:a. Molemmat ovat (olleet) suurinpiirtein samankokoisia asuttuja huonetiloja, joiden asema on myös ollut toisiinsa rinnastettavissa. Upseerivankila sijaitsee turvallisessa asemassa Kellotornin ja läntisen kehämuurin liittymässä. Se on siis sijoitettu samaten kuin F 30~~B~~:kin tornin muodostamaan turvalliseen asemaan ja molempiin on nopea porraskäytäväyhteys - ja mikä tärkeintä, nimenomaan puolustuskäytävistä.

Huonetilojen samankaltaisuudesta puhuttaessa on vielä mainittava se mielenkiintoinen seikka, että vanhoissa linnan tileissä esiintyvät nimet "Bysskytteskammaren" ja "Väktarekammaren" sopisivat molemmille. Voitaisiin aivan hyvin olettaa, että nämä molemmat ovat olleet jonkinlaisia tykinampujainpäällikön asuintiloja tai kuuluneet tornien vahdeille. Upseerivankilan nykyinen nimi on varsin nuori. Se sai sen sen jälkeen kun huoneesta tehtiin 1800-luvun alkupuoliskolla huone valtiolliselle vangille. Huonetila F 309 on sen sijaan pysynyt "nimettömänä". Kaivaustöiden yhteydessä annoin sille nimen "Katariinan kamari" ja se on jo vakiintunut nimi.

Läntisen kehämuurin eteläsivun ulkoseinän tarkastelu:

F 309:n tutkimusten yhteydessä tein seuraavanlaisia muistiinpanoja läntisen kehämuurin eteläsivun ulkoseinästä. Kirjaimet viittaavat valokuvan sign. 1475 mukaan skitsattuun piirrookseen, joka seuraa mukana:

A Ilmeisesti uutta muurausta. Pinnassa kalkkisenenttilaastisaumaus. Kivet isohkoja ja pyöreitä. Ko. kehämuurin kulma sortui 1890-luvulla jolloin korjaustöiden yhteydessä entisten ikkunoiden kohdalle jätettiin komerot osoittamaan niiden entistä sijaintia.

B Keskiaikaista harmaakivimuuria. Laastissa kalkkia ja santaa. Kalkkia on runsaasti. Laasti on hienorakeista, värisävy tumma, hieman ruskeh-tava. Muurauskivet pienehköja ja liuskamaisia.

C osa käsittää kaistaleen läntisen kehämuurin eteläsivun uusinta muurausta.

D 1700-luvun alkupuolen muurausta (Eerikintornin sortumisen ja purkamisen jälkeiset korjaustyöt)

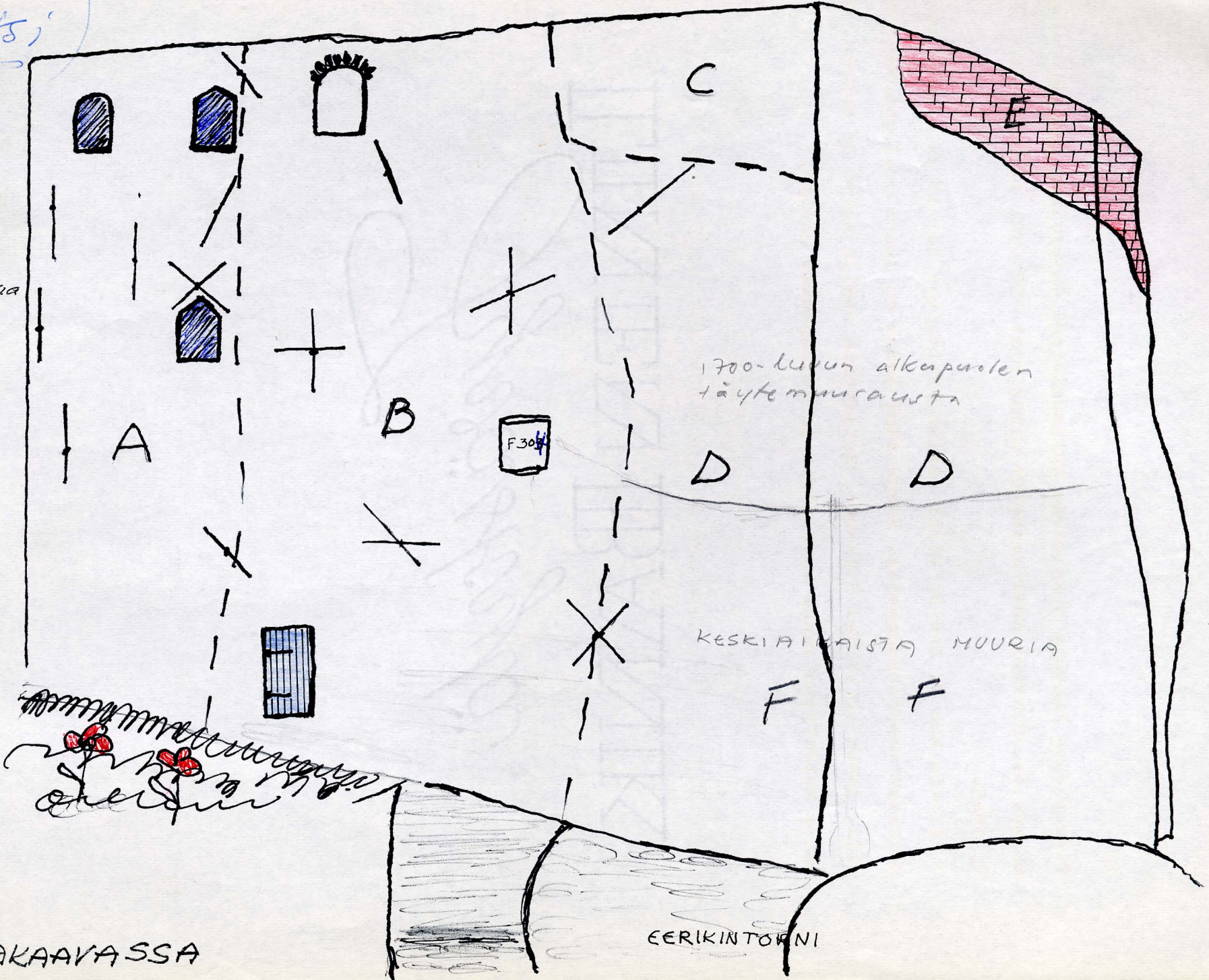
E 1700-luvun venäläistä tiilimuurausta

F Keskiaikaista harmaakivimuuria

PÄÄLINNAN LÄNTISEN KEHÄMUURIN ETELÄSIIPPI, katsottu luoteeseen (kts. valokura 1475)

(Skitsi)

ympäen-
muurauksia

1700-luvun alkupuolen
täytemuurauksia

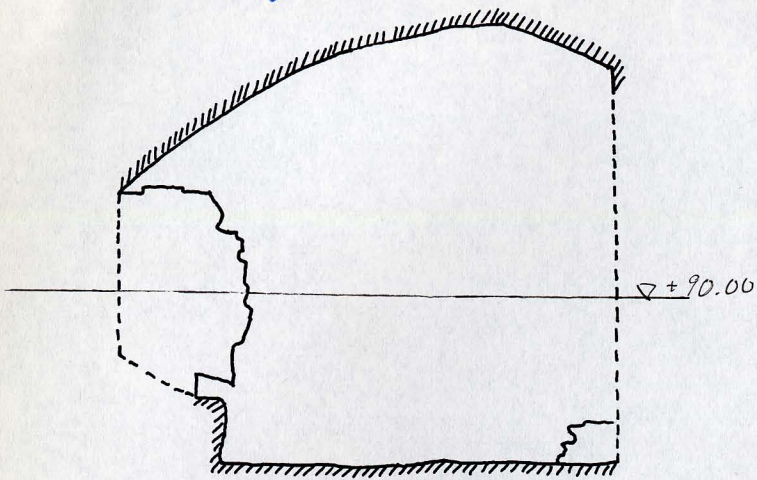
KESKIAIKAISTA MUURIA

Handwritten notes in cursive script, possibly describing the wall's construction or location.

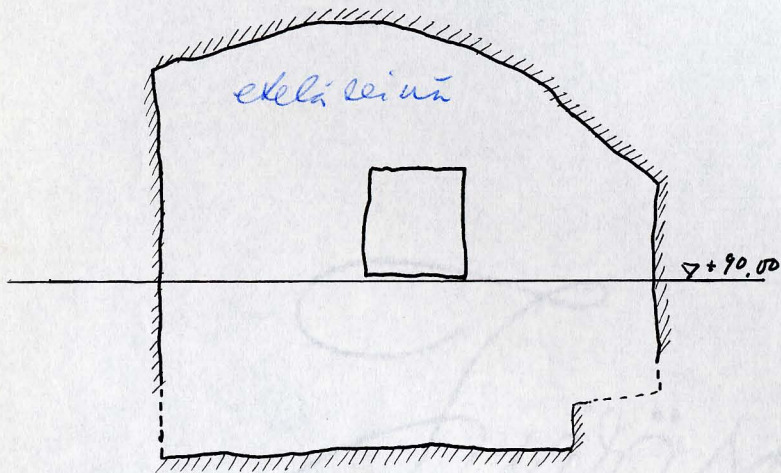
EI MITTAKAAVASSA

EERIKINTORNI

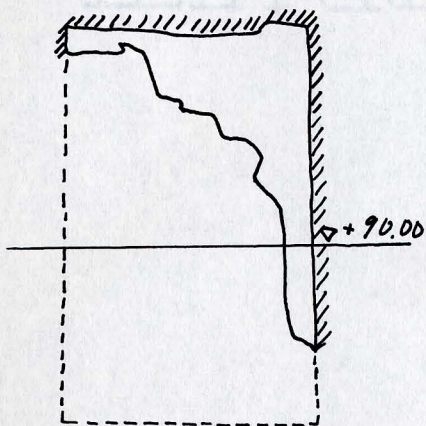
poij. seinä

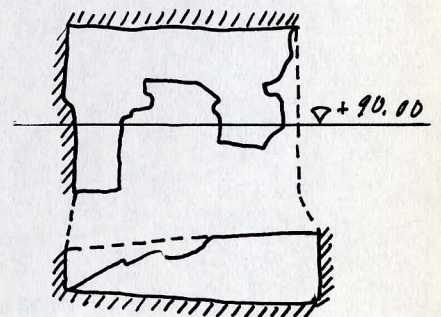
etelä seinä

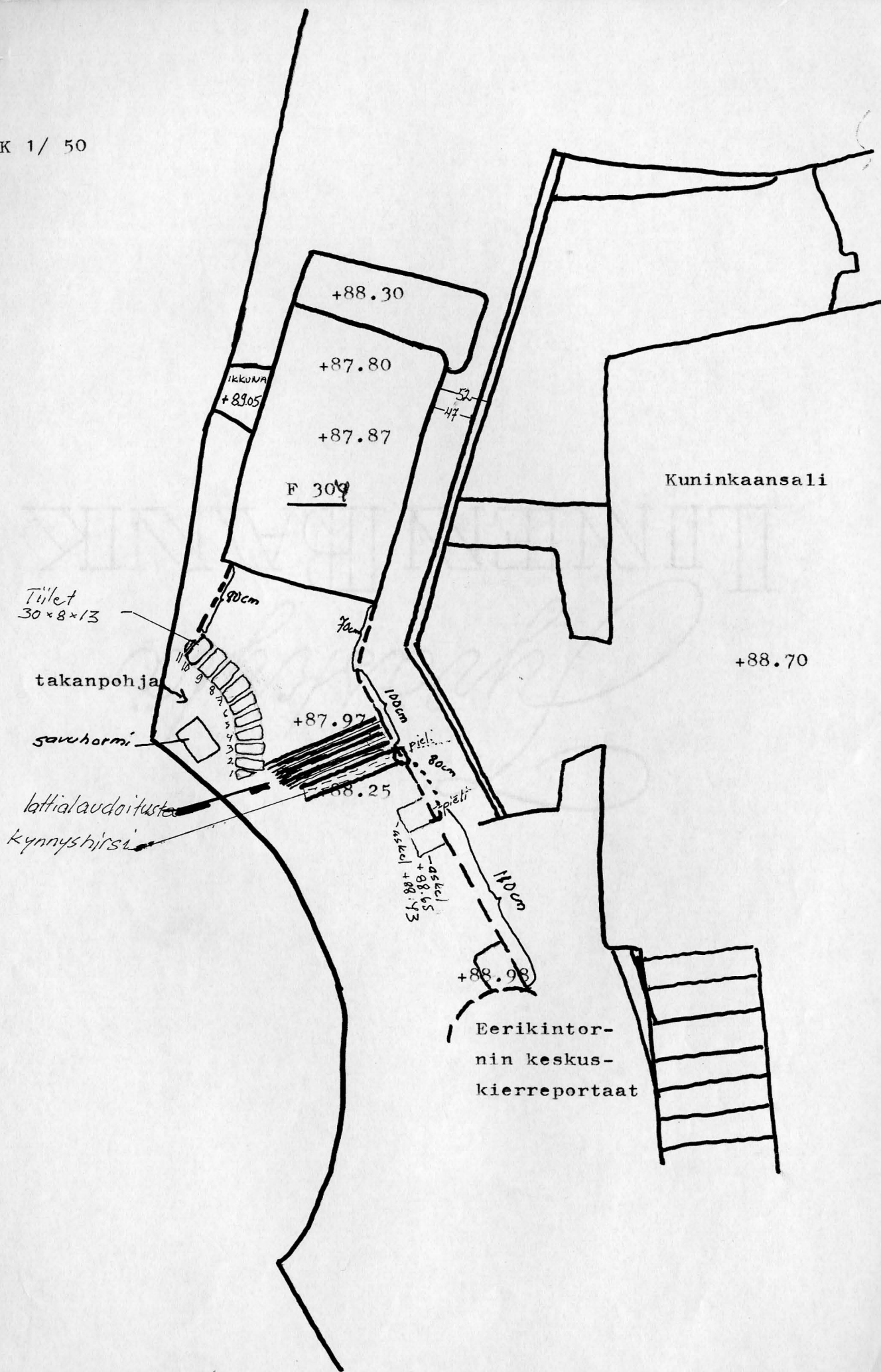

itä seinä

länssi seinä

OLAVINLINNA

Päälinnan läntinen kehämuuri

- 00009
(1896) Arkeologiska kommissionen har vid tagen kännedom om förslaget ansett sig böra tillstyrka dess fastställande i öfrigt, utom punkterna n^{rie} 9 och 10, hvilka berörd rum, ~~kvalf~~ och trappor i S. Eriks sedan medlet af sista seklet obefintligt torn, samt n^{rie} 15 och 16 rörande remont af ~~kvalf~~ under galleriet till klocktornet "i syfte att, skydda gån^gen till kyrkan..."
- 00021 1896 käsittelee samoja kohtia kuin yllä.
(holvit hyvässä kunnossa).
- 00059 (1906) Avonaisen käytävän lattiapuut ritarisalista kellotorniin ovat määränneet. Uusien parrujen panemisesta otetaan 200:-.
- 00181 180 m² ritarisalista kellotorniin johtavan käytävän vesikattoa korjattava ja tervattava 45:- .
- 00219
(1920) 147 m² vesikattoa Ritarisalin ja Kellotornin välisen käytävän päällä korjattava ja tervattava 294:-.
- 00288
(1924) Då St. Erikstorn av ryssarna i tiden nedrevs instörtade delvis hvalven och väggarna i närliggande kariteter, att av dessa, ett fängelserum befinner sig numera i ett bedrivligt skick och kan när som hället instörta. Då detta rum befinner sig just under skyttegången, som livligt trafikeras av allmänheten kan en svår olycks-kändelse inträffa ~~hvarför~~ arbetet senart nästa vår bör komma till utförande, ~~hvarvid~~ ett vidlyftigt ställningsvirke måste användas. Härvid ifrågakommer som en naturlig följd delvis reparation av St. Eriks torndel material och arbete 9 800:-.
105 cm Väggreparation å ringmurens inre sida mellan St. Olofstorn (Kellotorni) och bastion Lillport. Material och arbete å 120:- 12 600:-.

- 00289 Fönster i Mantelmuren mellan St.Olofs-och St.Erikstorn i starka karmar mat. och arb. 750:-.
- 00293 ... att taket vid Erikstornet öfver gången från Riddarsalen till det långa skyttegalleriet läker. ^{täckes?}
(1923)
Ett arbete, som snarast ofser positiv restaurering ~~ekua~~ det motiveras med risk för sammanstörtning af ett hvalf, gäller ett fängelserum invid Erikstorn och delar af tornet. Som icke fackman vågar jag ej afgöra ~~kun~~vida risk för sammanstörtning faktiskt föreligger - personliga tror jag det icke...
- 00294 Eerikintornin holvin sortuma (ei sanott.uutta) (1923)
- 00296 Eerikintornin alakerrokseen johtavan oven katoksen huopa uusittava.
(1923)
- 00297 105 cm P.Olavintornin ja Vähäportin välisen ympärysmuurin sisäpuolisen seinän korjaus, aineet ja työ 120:-, 12 600:-.
Kun venäl.aikoinaan hajoittivat P.Eerikintornin tunkeutui osa holvista ja seinistä lähellä oleviin aukkoihin. Yksi näistä, vankihuone... ks.00288
- 00303 (15)Tvenne (dörröppningar) i sträd^{sk}muren mellan St.Olofs och St.Erikstornen förses antingen med dörrar eller fönster beroende av huru frågan om Kommendantbostaden från 1600-t. löses.
(29) Återställande av 3 st. skattgluggar i skyttegången mellan St.Eriks- och St.Olofstorn 3000:-,
- (00309 Inre murarna mellan St.Olofstorn och bastion Dick reparerade)
- 00340 (4) Silloin kun P.Eerikintorni sortui viottuivat holvit ja seinät läheisessä vankilahuoneessa. Koska tämä huone on juuri puolustusikäytävän alla, jossa on vilkas liikenne, korjattiin täällä holvi ja seinät, samalla kaivettiin vanha kivilattia ja seinäpenkki esille.
(1925)

(6)... tällöin huomattiin miten huonossa kunnossa kaikki muurit olivat ja varsinkin Aatelislinnan ulkomuuri (länsim.), joka heti korjattiin. (T 101:n itäseinän pohja osa)

00606
(1953)

... pienen linnanpihan luhtiparvekkeen ja sen katon uusiminen sekä käytäväkivien korjaus.

SUOMEN VALTIO

FINSKA STA